

Архивски број: 08-472/15
25-09-2023 година

Постапувајќи по претставка бр. 08-472/1 од 23.8.2023 година поднесена од [REDACTED] Скопје против [REDACTED] за извршена дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, во областа на јавно информирање и медиуми, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација врз основа на член 21, став 1, точка 14 од Законот за спречување и заштита од дискриминација (Службен Весник на Република Северна Македонија бр. 258/2020 од 30.10.2020), на 18.9.2023 година го донесе следното

МИСЛЕЊЕ

НЕ СЕ УТВРДУВА ДИСКРИМИНАЦИЈА врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во областа на јавно информирање и медиуми од страна на [REDACTED].

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

До Комисијата за спречување и заштита од дискриминација поднесена е претставка бр. 08-472/1 од 23.8.2023 година, од страна на [REDACTED] Скопје против [REDACTED] за извршена дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, во областа на јавно информирање и медиуми.

Согласно наводите од претставката, на ден 29.6.2023 година, [REDACTED] присуствувала на собир пред Соборниот храм „Св. Климент Охридски“ во Скопје, при што имала свое обраќање во кое го изнела следното:

„Се прави конфузија помеѓу поимите пол и род. И во самиот Закон за родова еднаквост се мешаат категориите пол и род, поради што Законот не може да биде одржлив. Трансродовата концепција поттикнува променливост на идентитетот. Ги загрозува правата на жената. Конфликтна е и се служи со говор на омраза. Трансродната приказна ги релативизира идентитетите, до тој степен што ги укинува. Неолибералниот наратив на вионожитото требаше да ги симболизира нијансите на идентитетот, со цел да нема дискриминација, а за жал воведува нова дискриминација. Бесконечна трансродност и нетрпеливост за хетеросексуалните идентитети“.

Она што подносителите го истакнуваат како спорно, а воедно и како причина за поднесување на претставката е нејзина колумна од јуни 2023 година, чија содржина е пренесена во целост и гласи:

„ Според добрите познавачи на трансродовата проблематика, не е можно да се зборува за неа критички, а да не се најде на автоматска дискредитација од страна на јавната политика и нејзините медиумски и партиски протагонисти. Па сепак, слободата постои за да се користи и за општо добро. Затоа, ќе кажам јасно:

1. Борбата за правата на жените била, е и ќе биде праведна.
2. Дискриминација по било која основа, вклучително и по основа на сексуална определба, не смее да постои.
3. Правото на слобода на сексуалната ориентација не треба да биде спорно. Тоа треба да биде интимно, а не маркетиншко, човеково право.
4. Интимните човекови права не смеат да се претворат во радикални политички алатки и извор на нови видови дискриминација.

5. Ако со некој предлог-закон се доведуваат во прашање правата на жената во општеството, тој закон треба да биде темелно преиспитан.
 6. Ако некој предлог-закон промовира „позитивна дискриминација“ во интерес на трансродовите лица, тој закон треба да биде предмет на јавна расправа и да биде ревидиран во склад со начелото на недискриминација.
 7. Трансродовите политики воведоа опасна поимска конфузија и промовираат социјална нееднаквост и дискриминација.
- Значи, не е проблем сексуалната ориентација. Имало и ќе има разлики.
Проблем е радикализмот во сферата на регулирањето на правата на трансродовите лица.
Проблем е трансродово насочената едукација на децата и младите.
Проблем е тенденциозното создавање нестабилни и трауматични транс-идентитети.
Проблем е радикалниот транс-хуманизам и квиرو-центричниот концепт на светот.
Проблем е што на толку крупни проблеми (војни, трговија со луѓе и културни добра, дрога, миграција, етноцид, нов колонијализам, климатски промени), ЕУ како приоритетно прашање го поставува прашањето на транс-родовоста.
Проблем е што се создава постхумано човештво.
Пред нас гледаме гранични луѓе, гранично човештво. Светот е преполовен, болката ја чувствуваме сите.
Последниве години, дури и слободата на научните истражувања финансирани од меѓународните фондови на Западот се ултимативни: или ќе го усвоиш нивниот план за трансродово балансирање, или нема финансирање на проектот. Значи, веќе е воведен пристрасен трансродов принцип на елиминација и дискриминација во науката “.

Осврнувајќи се на првиот дел од колумната, подносителите тоа го сметаат за рефлексивна на хомофобните ставови на општеството, па посочуваат дека анализата на состојбата со дискриминација заснована на сексуална ориентација и родов идентитет во Македонија покажува дека има недостиг на инклузија на припадниците на ЛГБТИ заедницата во сите сегменти на општеството. Исто така сметаат дека по изјавите на [REDACTED], дополнително се проширила омразата врз ЛГБТИ заедницата.

Понатаму, наведуваат дека со самото свое постоење, трансродовите и небинарните луѓе ги доведуваат во прашање општоприфатените традиционални родови стереотипи и улоги, со што го преиспитуваат традиционалниот патријархален концепт за тоа што е маж и машкост. Оттука, подносителите сметаат дека со цел да ја задржат и заштитат веќе постоечката распределба на привилегија и моќ, анти-родовите групи ги претставуваат трансродовите и небинарните луѓе како закана за жените, децата, здравиот разум и природниот поредок и за таа цел активно ги стигматизираат.

Следствено на ова, истакнуваат дека денес во Македонија, трансродовите и небинарните личности не постојат пред законот, додека за небинарните нема ниту соодветни лични заменки во македонскиот јазик. На малолетните трансродови личности пак, кои немаат поддршка од родителите/старателите, нема начин да им се овозможи медицинска и правна помош. Исто така истакнуваат дека процедурата за промена на ознаката за пол во лична карта и пасош трае со години, за кое време лицата не можат да отворат сметка во банка, да се запишат на факултет, да се вработат и слично. Во меѓувреме, велат, се шири пропаганда на омраза со цел да се озлогласи целната група, а сметаат и дека [REDACTED] шири пропаганда на раздор. Поточно, сметаат дека „постојаното менување на реторичкиот фокус на [REDACTED] објавува не само фашистички туку и отворено нацистички изјави, меѓу кои и отворен говор на омраза кон трансродовите луѓе, особено кон транс жените“.

Дополнително, во однос на делот од колумната каде [REDACTED] вели „Интимните човекови права не смеат да се претворат во радикални политички алатки и извор на нови видови дискриминација“, подносителите сметаат дека таа манипулира со интимните човекови права, односно дека „преку таа интима цели да одржи статус кво во однос на веќе постоечката патријархална хиерархија на привилегии и моќ, на чиј врв е хетеросексуален маж, но активно работат и на враќање на општествените вредности од пред првиот бран на феминизмот“.

Еден ден по добиената претставка, на ден 24.8.2023 година, на електронската пошта на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација пристигна дополнување на претставката. Во дополнувањето се наведува дека како резултат на објава од страна на [REDACTED] на социјалната мрежа Facebook со горенаведената содржина, дошло до голем број на реакции, споделувања и коментари кои содржат навреди и вознемирувачка содржина, а кои во јавноста создале говор на омраза. Коментарите оставени под објавата се доставени во прилог на дополнувањето. Се напоменува дека [REDACTED] не реагираше на ваквите коментари, туку на дел од нив оставила и позитивна реакција, односно like.

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација согласно член 24 став 7 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, на ден 24.8.2023 година испрати Известување бр. 08-472/3 за произнесување по наводите од претставката до [REDACTED]

На ден 7.9.2023 година на електронската пошта на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација пристигна произнесување од страна на [REDACTED] како одговор на претставката.

Најпрво, [REDACTED] истакнува дека сето она што е наведено претставката и за што подносителот ја обвинува, не е и не може да биде основа за дискриминација. Смета дека самите подносителите на претставката уште во првиот параграф вршат дискриминација врз најголемата верска заедница во Македонија и нејзините припадници со ставот дека црквата не смее да се меша во вредносниот систем на едно општество. Во овој контекст, извлекува заклучок дека „подносителите не само што сакаат да елиминираат повеќе од 95% од луѓето во Македонија (процент во кој се сместени 70% од граѓаните кои се изјаснуваат како православни христијани, како и останатите кои се припадници на исламската или друга вероисповед) и да им го одземат правото на слободно изразување на својот став по однос на законите кои директно ги засегаат, туку и самиот аргумент дека црквата нешто наметнува на општеството е неодржлив, бидејќи токму општеството, односно тие 95%, не го прифаќаат системот на карикирани вредности што ги нудат подносителите и малубројните индивидуи кои го застапуваат тој систем на карикирани вредности“.

Понатаму, наведува дека подносителите се контрадикторни кога ги цитираат нејзините ставови дека се залага за правата на жените и е против дискриминација по основ на сексуална ориентација, но како жена, вели дека е особено против дискриминацијата што ја вршат одредени специфични мажи врз жените, а во чија одбрана застапуваат подносителите на претставката. Во овој контекст, го истакнува следново: „патријархатот против кој наводно се борат, сега добива ново мизогино руво, се шминка и се облекува во женска тоалета и високи потпетици“.

Дополнително, вели дека со самото цитирање на целата нејзина колумна, подносителите се разобличуваат од причина што се тврди дека сторила дискриминација врз основа на сексуална ориентација, иако во објавата јасно велела дека „дискриминацијата по било која основа, вклучително и по основа на сексуална определба, не смее да постои“. Потоа, во контекст на дефиницијата на поимот „еднаквост“ во Законот за спречување и заштита од дискриминација, наведува дека била концизна со ставот дека „ако со некој предлог-закон се доведуваат во прашање

правата (односно се наруши рамноправноста) на жената во општеството, тој закон треба да биде темелно преиспитан“.

Исто така, истакнува дека подносителот низ целата претставка наведува неповрзани работи и личности, односно не е јасно каква врска има расизмот со колумната; каква врска има фашизмот со бранење на правата на жените и заштита на децата; каква врска има епископот [REDACTED] со нејзината колумна. Во овој контекст, вели дека некогаш во правото и судските процедури, поврзувањето на две неспоиви нешта со искривена логика, се смета за неприфатливо.

Понатаму, смета дека за небинарни лица и родови идентитети е излишно да се говори, затоа што такви термини не постојат во Уставот, ниту пак во законските акти е точно дефинирано што е тоа родов идентитет, а што небинарен идентитет и колку рода постојат. Оттука, вели дека подносителите ги побиваат сопствените ставови со реченицата „за небинарните нема ни соодветни лични заменки во македонскиот јазик“, со што се става до знаење дека оваа идеологија е нова на македонско тло и воопшто претходно не постоеле небинарни лица, па затоа фондот на зборови во македонскиот јазик е нула. Во овој контекст, таа се повикува на член 16 од Уставот кој ја гарантира слободата на уверување, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, како и член 19 од Уставот со кој се гарантира слободата на вероисповеста и слободно и јавно изразување на верата.

Во поглед на делот од претставката, пак, каде е наведено дека трансродовите лица со години живеат така што изгледот и името не им соодветствуваат на ознаката на пол во личните документи, Катица Кулавакова смета дека истото е контрадикторно на предлог измените во Законот за матична евиденција. Имено, наведува дека пратениците подносителите на предлог измените, чии поддржувачи вели се и [REDACTED] како здружение, со измените бараат родот слободно да може да се менува, без притоа да се исполнат некакви предуслови, како што се надворешни физички промени, туку единствено со писмена лична субјективна самоопределба да може да ја смени ознаката за пол во документите и пред државата да биде третиран според сопствениот избор. Оттука дава илустративен пример и вели: „Што значи, еден маж како Мајк Тајсон доволно е само да се изјасни дека е жена, дури и без да облече женска облека, а уште помалку да направи некаква операција за да личи на жена; Тука се поставува прашањето како тогаш „Михаела Тајсон“, веќе жена според документите, ќе може воопшто непречено да функционира во општеството (во банка, на граница и сл., како што наведуваат), кога за сите ќе биде јасно дека има судир на очевидната реалност со нешто што е напишано во документите?“. Дополнително на ова, го споменува и прашањето околу личната идентификација на небинарните лица, односно како тие би се препознавале и што ги прави различни од мажите и жените, како вработена во шалтер во банка или вработен на граница ќе може да утврди дека лицето пред него е небинарно и дали „небинарни“ е нов пол кој ќе треба да биде впишан како ознака за пол во личните документи.

Како најзагрижувачки елемент на претставката, таа ја издвојува „тенденцијата и желбата да издејствуваат законски можности да ги одвојат збунетите малолетни деца од родителите и да им овозможат медиализација и операции брз согласност на нивните родители/старатели, а доколку родителите не се согласат и протестираат, да им понудат на децата и правна помош против родителите“. Оттука, гледајќи го примерот на земји во кои родовата идеологија е веќе застапена, таа наведува дека денес има млади лица кои откако извршиле медицинска транзиција, зажалиле и сфатиле дека нивната ментална состојба не само што не се подобрила, туку и се влошила, па во продолжение дава неколку такви примери.

Понатаму таа се произнесува дека подносителите не пронашле ниту еден дискриминирачки збор во нејзиниот текст, па затоа прибегнале кон театралност и неповрзани теми, во обид да ги стават нејзините зборови во негативен контекст. Всушност, таа забележува дека аргументите на подносителот се темелат единствено на нивното сфаќање на кажаното, односно што таа мислела со нејзини објави на социјалната мрежа Twitter, но не и на факти и доказни материјали. Оттука, наведува дека и во минатото се појавувале тоталитаристички идеологии и секогаш страдале жените и децата, како најранлива категорија. Ова го поврзува со денешниот контекст и истакнува дека сега повторно забележува таков обид на дискриминација и маргинализација на жените, кои со векови се бореле за своите права.

Последно во произнесувањето, го изразува следниот став:

„Робовладетелскиот систем беше отфрлен од сите општества со доаѓањето на демократијата, затоа не смееме да дозволиме жената да стане роб и жртва на патријархатот облечен во женска тоалета. Жените се бореле за да имаат свое право на глас, кое мене сега, иако сум жена, ми се ускратува од патријархатот обуен во високи потпетици. Жените се бореле за да бидат еманципирани и успешни во своите кариери, а мене, иако жена, со докторат и со богата историја и кариера зад мене, сега ми се негира секој мој успех од патријархатот нацрвен со црвен кармин. Зарем повторно ќе се враќаме во среден век и жените кои љубат да читаат, да анализираат докази и да веруваат во факти ќе ги ставаме на клادا, а околу огнот патријархатот весело ќе потскокнува зашто ја постигнал целта којашто не можеше да ја постигне без да се маскира со шминка, фустан и високи потпетици? Зарем ќе воведуваме тоталитаризам и диктатура каква што има во Северна Кореја, каде не постои слобода на мисла, слобода на изразување и слобода на говор, иако самиот збор „колумна“ токму тоа го означува? Зарем правото на жените да го кажат своето мислење и нашата слобода стекната со борба сега треба да ги ставиме пред свршен чин во подножјето на нозете на оние кои сакаат да ги нарекуваме господари на нашата мисла и говор?“.

Согласно член 6 од Законот за спречување и заштита од дискриминација:

„Дискриминација е секое разликување, исклучување, ограничување или давање првенство што се заснова на дискриминаторска основа, со сторување или несторување, што имаат за цел или резултат спречување, ограничување, признавање, уживање или остварување на правата и слободите на одредено лице или група на еднаква основа со други. Ова ги опфаќа сите форми на дискриминација вклучително и оневозможување на соодветно приспособување и оневозможување на пристапност и достапност на инфраструктурата, добрата и услугите“.

Земајќи ги предвид наводите во претставката, произнесувањето по истата, како и доставените докази, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација не утврди дека била сторена дискриминација од страна на ██████████ врз ЛГБТИ+ заедницата.

Имено, во својата колумна, ██████████ го изразува својот став во однос на трансродовата политика. Истовремено, таа наведува и повеќе работи кои ги смета за проблематични во дадениот контекст на родови политики, но говорот кој го користи не содржи навреди, омаловажувања или исмевања кон група на лица врз основа на нивната сексуална ориентација и/или родов идентитет.

Ценејќи ја содржината на спорната колумна, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација ја зема предвид домашната и меѓународна правна рамка, со која се гарантира правото на слобода на мисла и нејзино изразување, меѓу кои и Уставот, како највисок правен акт во државата, но и Универзалната декларација за човекови права и Европската конвенција за заштита на човековите права.

Поконкретно во оваа насока, член 16 од Уставот на РСМ предвидува:

„Се гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата.

Се гарантира слободата на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање на институции за јавно информирање.

Се гарантира слободниот пристап кон информациите, слободата на примање и пренесување на информации.

[...]“.

Член 19 од Универзалната декларација за човекови права гласи:

„Секој има право на слобода на мислење и изразување, што го опфаќа и правото да не биде вознемируван за своето мислење, како и правото да бара, прима и шири информации и идеи со било кои средства и без оглед на границите“. Ова подоцна е потврдено и во Меѓународниот пакт за граѓански и политички права.

Дополнително на ова, член 10 од Европската конвенција за заштита на човековите права (“ЕКЧП”) гласи:

„ 1. Секој човек има право на слобода на изразувањето. Ова право ги опфаќа слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации или идеи, без мешање на јавната власт и без оглед на границите [...]

2. Остварувањето на овие слободи, коешто вклучува обврски и одговорности, може да биде под одредени формалности, услови, ограничувања и санкции предвидени со закон, кои во едно демократско општество претставуваат мерки неопходни за државната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето на нереди и злосторства, заштитата на здравјето или моралот, угледот или правата на другите, за спречување на ширењето на доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството“.

Цитираните одредби јасно упатуваат на постоечкиот консензус околу потребата и важноста од гарантирање на правото на слобода на мисла и нејзино изразување. Всушност, преку колективното изразување и искажување на одредени ставови и мислења, доаѓа до континуиран тек на јавната дебата и размена на мислења, што понатаму води кон суштински развој и прогрес во општеството. Иако правото на слобода на мисла и изразување во својот опсег е мошне широко поставено и може да биде анализирано од повеќе аспекти, основата на сите тие аспекти е содржината на правото, а тоа е слободата при формирањето на сопствено мислење.

Оттука, слободата на изразување во себе нужно го содржи и правото на слобода на сопствено мислење, поточно правото да се има изградено мислење по одредени теми и прашања, без вмешување од било кого. Иако ЕКЧП не го дефинира тоа изрично, праксата на Европскиот суд за човекови права (“ЕСЧП”) покажува дека правото на сопствено мислење се гарантира како апсолутно, со што ограничувањата од став 2 на членот 10 не се однесуваат на основното човеково право на слобода на сопствено мислење, туку неговото користење и изразување. Во оваа насока и нашиот Устав, а во согласност со меѓународните стандарди, во редот на апсолутните права го сместил и правото на слобода на мислата, што значи дека ограничувањата не може да се однесуваат на содржината на ова право.

Во оваа насока, меѓународните инструменти за човекови права предвиделе трипартитен тест за утврдување на потребата и законитоста од наметнувањето на рестрикции врз уживањето на правото на слобода на мисла и изразување. Така, овој тест подразбира (1) дека секое ограничување мора да биде пропишано со закон; (2) дека мора да биде во насока на остварување на некоја од предвидените легитимни цели; и (3) дека мора да биде неопходно во едно демократско општество. ЕКЧП е конкретна во определувањето на легитимните цели и тука ја сместува заштитата на моралот, угледот или правата на другите.

Дополнително, покрај тоа што ограничувањата мора да ја следат легитимната цел, мора да бидат и неопходни во едно демократско општество, но и пропорционални во дејствието што ќе го предизвикаат, притоа имајќи ја предвид основната идеја на правото на слобода на изразување, а тоа е да биде носечки столб на процесите на демократија.

Оттука, Комисијата при одлучување по претставката поаѓа од фактот дека Катица Кулавова има право да ги искаже своите ставови и мислења, согласно слободата на изразување која секој човек ја ужива. Ограничувањето на ваквата слобода, пак, треба да биде во насока на остварување на легитимната цел на заштита на моралот, угледот или правата на другите. Во овој контекст, Комисијата не утврди дека [REDACTED] со своите изнесени ставови ја преминала границата на слобода на изразување, а со тоа ниту дека станува збор за говор чие ограничување би служело на легитимната цел.

Врз основа на погоре изнесеното, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација одлучи како во диспозитивот на мислењето.

Скопје
25.9.2023

Комисија за спречување и заштита од
дискриминација

Претседател на Комисијата
Исмаил Камбери

Доставено до:

-
-

